

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ДОВГОСТРОКОВИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

The article is devoted to the attraction of long-term financial resources into the banking system to secure the necessity of mortgage crediting. Several possible sources of long-term financial resources are analyzed in order to be used in the sphere of mortgage crediting. Some priority sources of such resources are determined in the Ukrainian economic conditions.

На сучасному етапі розвитку економіки України спостерігається підвищений попит на довгострокові фінансові ресурси з боку банківської системи. Зокрема, в останні роки в Україні активно відбувається становлення системи іпотечного кредитування. Для того щоб здійснювати іпотечне кредитування, яке є за своєю суттю довгостроковим, банківській системі необхідні довгострокові фінансові ресурси. Від обсягу таких ресурсів, їх структури та строків залежать і обсяги надання іпотечних кредитів.

Актуальність дослідження визначається зростаючою потребою банківської системи в довгострокових фінансових ресурсах для забезпечення потреб іпотечного кредитування. Вирішення проблеми залучення довгострокових фінансових ресурсів у банківську систему України дозволить покращити умови надання іпотечних кредитів шляхом зменшення процентних ставок, збільшення строків кредитування для потенційних позичальників — фізичних та юридичних осіб. Отже, більша кількість банків зможе долучитися до процесу іпотечного кредитування, що підвищить конкуренцію на ринку.

Залучення фінансових ресурсів у банківську систему досліджують вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема, Н. Бицька [1], А. Вожжов [2], М. Алексеєнко [3] та ін. Проте недостатньо висвітленим залишається питання залучення саме довгострокових фінансових ресурсів у вітчизняну банківську систему для забезпечення потреб іпотечного кредитування.

Отже, мета дослідження — проаналізувати залучення у банківську систему України довгострокових фінансових ресурсів, виявити тенденції щодо подальшої потреби в них та визначити інноваційні джерела залучення таких ресурсів при іпотечному кредитуванні.

Об'єктом дослідження визначено процес залучення у банківську систему України довгострокових фінансових ресурсів.

Для вітчизняних банків на сьогоднішній день головним видом пасивів, а отже й ресурсною базою для формування довгострокових фінансових ресурсів, є вклади (депозити). За останні 5 років (з 2000 до 2004 рр.) обсяги залучення довгострокових депозитів у національній валюті зросли в 29,3 раза, а в іноземній — у 25,7 раза [4].

Ринок банківських депозитів юридичних осіб уже практично поділений між банками, отже основна конкуренція розгортається за залучення депозитів фізичних осіб. Зацікавленість банків у таких депозитах можна пояснити і тим, що навіть закладами населення до запитання спостерігається менша активність та рух коштів, аніж за рахунками підприємств та організацій. Проявляється значний резерв збільшення пасивів банків за рахунок залучення коштів, що знаходяться поза сферою банківських депозитів, свідчать дані табл. 1 [4].

Грошово-кредитні показники в Україні за 2000 – 2004 роки

Показник	Значення показника, млн. грн.				
	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.
Депозитні вклади фізичних осіб	3 481	6 566	11 601	18 875	22 116
Готівкові кошти в обігу (M0)	12 799	19 465	26 434	33 119	42 345
Співвідношення (2)/(1)	3,68	2,96	2,28	1,75	1,91

Дані табл. 1 свідчать про зменшення співвідношення грошової маси поза банківською сферою та на банківських рахунках, але цей показник усе ще залишається достатньо високим.

Поряд з гривневою масою, що знаходиться поза сферою діяльності банківської системи, в населення за різними оцінками знаходиться близько 15 – 20 млрд. долл. [5]. Ці непередані в управління банкам заощадження в іноземній валюті є важливим банківським резервом для формування довгострокових фінансових ресурсів у майбутньому.

Для з'ясування потреби в довгострокових фінансових ресурсах у майбутньому використано методи математичного моделювання. У результаті отримано песимістичний, оптимістичний та реалістичний прогноз потреби в залученні таких ресурсів (рисунок).

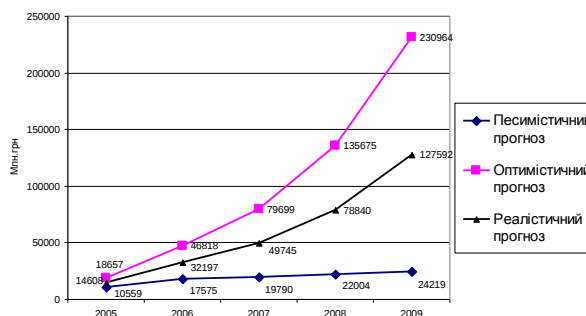

Рис. Прогнозована потреба абсолютного приросту залучення довгострокових фінансових ресурсів у банківську систему України до попереднього року

За даними рисунка можна визначити середні темпи зростання потреби банківської системи України в довгострокових фінансових ресурсах за реалістичним прогнозом (172,2%), які є вищими, ніж темпи зростання основи ресурсної бази вітчизняних банків — депозитів (147,5%). Отже, за рахунок залучення лише самих депозитів не вдасться забезпечити зростаючі потреби в довгострокових фінансових ресурсах. Таким чином, у банківських установах виникає необхідність пошуку додаткових інноваційних джерел залучення довгострокових фінансових ресурсів.

Автором були проаналізовані потенційні джерела довгострокових фінансових ресурсів. Такими джерелами визначено державний та місцеві бюджети, банківський капітал, фондовий ринок, кошти міжнародних фінансових установ, іноземних та місцевих інвесторів, заощадження населення.

Подальшим етапом дослідження став вибір пріоритетного джерела залучення довгострокових фінансових ресурсів у банківську систему для забезпечення потреб іпотечного кредитування в сучасних вітчизняних умовах. Цей вибір здійснювався таким чином, щоб посилити позитивні тенденції на іпотечному ринку і мінімізувати можливі негативні наслідки.

Для визначення пріоритетного джерела довгострокових фінансових ресурсів було застосовано метод аналізу ієрархій [6]. Як критерії порівняння джерел обрані наступні:

1. **Обсяг залучення** — величина фінансових ресурсів, що спрямовується у сферу іпотечного кредитування.

2. **Доступність джерела** — можливість використання того чи іншого джерела в сучасних українських умовах.

3. **Вартість залучення** — ціна, яку необхідно заплатити за довгострокові фінансові ресурси.

4. **Ризик залучення** — величина імовірності відтоку довгострокових фінансових ресурсів із сфери іпотечного кредитування.

5. **Терміновість** — час, за який довгострокові фінансові ресурси спрямовуються в іпотечне кредитування.

6. **Адаптивність** — досвід використання джерела залучення довгострокових фінансових ресурсів в іпотечне кредитування у світовій практиці.

За результатами оцінок експертів була складена табл. 2, в якій розраховано глобальні пріоритети джерел залучення довгострокових фінансових ресурсів.

Для того щоб остаточно пересвідчитися у правильності суджень та в точності структурування завдання, було розраховано показник відношення узгодженості ієрархії (B_v). Враховуючи те, що його значення (5,3%) є меншим за граничний рівень цього показника (10%), отриманий результат дослідження є прийнятним і свідчить про високу якість суджень у процесі аналізу.

Отже, за результатами аналізу визначено глобальні пріоритети для кожного з джерел. Як видно з табл. 2, найбільш пріоритетним джерелом залучення довгострокових фінансових ресурсів у банківську систему в сучасних умовах є фондовий ринок — джерело з найвищим глобальним пріоритетом (0,317). Орієнтація на це джерело надасть можливість банківським установам сформувати необхідну базу довгострокових фінансових ресурсів для забезпечення потреб іпотечного кредитування.

Таблиця 2

Розрахунок глобального пріоритету джерела залучення довгострокових фінансових ресурсів в іпотечне кредитування

Джерело довгострокових фінансових ресурсів	Обсяг залучення (0,406)	Доступність джерела (0,058)	Вартість залучення (0,210)	Ризик залучення (0,181)	Терміновість (0,110)	Адаптивність (0,035)	Глобальний пріоритет
Державний та місцеві бюджети	0,037	0,100	0,421	0,324	0,049	0,068	0,176
Банківський капітал	0,230	0,187	0,213	0,160	0,265	0,158	0,213
Фондовий ринок	0,440	0,357	0,167	0,305	0,128	0,375	0,317
Міжнародні фінансові установи	0,114	0,070	0,090	0,056	0,110	0,037	0,093
Заощадження населення	0,071	0,236	0,069	0,121	0,378	0,310	0,131
Іноземні та місцеві інвестори	0,108	0,049	0,040	0,035	0,070	0,051	0,071

Крім того, потрібно зазначити, що банківська система України характеризується неоднорідністю: банки суттєво різняться за рівнем регулятивного капіталу, від розміру якого багато в чому залежить можливість надання довгострокових кредитів [7]. Це зумовлює необхідність визначення впливу розміру регулятивного капіталу банку на його забезпеченість довгостроковими фінансовими ресурсами.

Кластеризація банківських установ за розміром регулятивного капіталу (відповідно до методики, запропонованої експертами НБУ [8]) та рівнем їх забезпеченості довгостроковими фінансовими ресурсами дозволила визначити взаємозв'язок між цими показниками. Дослідження засвідчило, що 72,8% банків з розміром регулятивного капіталу менше 5 млн. євро нижче середнього забезпечені довгостроковими фінансовими ресурсами, а 80,4% банків з розміром регулятивного капіталу понад 10 млн. євро високо та вище середнього забезпечені довгостроковими фінансовими ресурсами. Отже, існує пряма залежність між цими показниками: банки з більш високим розміром регулятивного капіталу характеризуються і більш високою забезпеченістю довгостроковими фінансовими ресурсами. Таким чи-

ном, з позиції потреби збільшення обсягу довгострокових фінансових ресурсів, яких потребує банківська система України, банкам необхідно підвищувати розмір регулятивного капіталу.

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. Наявна динаміка залучення довгострокових фінансових ресурсів не може задовольнити потреби банківської системи України в таких ресурсах у майбутньому. Для цього слід застосовувати альтернативне джерело залучення довгострокових фінансових ресурсів — фондовий ринок. Використання такого джерела на практиці, разом із рекомендацією щодо підвищення розміру регулятивного капіталу, дозволить значно розширити банківській системі України обсяги залучення довгострокових фінансових ресурсів для забезпечення потреб іпотечного кредитування.

Подальшого дослідження потребує визначення інструментів та механізмів, які дадуть можливість здійснювати залучення довгострокових фінансових ресурсів з фондового ринку у банківську систему.

Література: 1. Бицька Н. Кошти населення у формуванні ресурсної бази банків // Вісник НБУ. — 2004. — №12. — С. 26 — 28. 2. Вожжов А. Використання змінної частини поточних пасивів банків як інвестиційних ресурсів // Вісник НБУ. — 2003. — №12. — С. 18 — 21. 3. Алексеєнко М. Окремі питання формування банківського капіталу на позичковій основі // Збірник наукових праць УАДУ при Президенті України. — 2004. — №1. — С. 167 — 172. 4. Матеріали сайту www.bank.gov.ua 5. Евтух А. Анализ состояния и перспектив развития ипотечного кредитования в Украине // Финансовая консультация. — 2002. — №13 — 14. — С. 10 — 15. 6. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий: Пер. с англ. — М.: Радио и связь, 1993. — 320 с. 7. Прасолова С. Особливості формування кредитної політики банків України з довгострокового інвестування // Вісник НБУ. — 2004. — №11. — С. 58 — 61. 8. Фабер С. Фінансовий стан та основні проблеми в діяльності банків в 2004 році / С. Фабер, Г. Карачева // Вісник НБУ. — 2005. — №3. — С. 9 — 18.

Стаття надійшла до редакції
15.11.2005 р.

УДК 330.341.1:338(477)

Стрижак О. О.

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ

In the article the problems of innovation technological development in postindustrial society are determined. The main approaches to explanation the mechanism of stable economic growth under modern conditions are considered, as well as the possibilities of estimating its quality and rates are analysed. On the basis of it the directions of innovation technological development for Ukraine are determined.

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку цивілізації є широке використання у виробничих процесах сполучення розумових здібностей людини з новітніми технологіями,